

ARVID LINDMAN †

AMIRAL ARVID LINDMANS brådstörtade död spred — trots vår jäktade tids oförmåga att dröja inför människoöden — en djup förstämning över hela nationen. Flygkatastrofens ohygglighet hade ej behövts för att hans död skulle likna något av en verklig landssorg. Över partigränserna fanns sedan länge ej blott en sann respekt utan även en öppen eller hemlig beundran för Arvid Lindman, den outtröttlige, den i med- och motgång like, den starke kämpen. Och när han i fjol tillsynes lika vital som någonsin böjde sig för årens mängd, hyllades han av meningsfränder och motståndare i sällsporda former. I tre decennier — och tre av de händelserikaste i vår nya historia — stod han i skottlinjen utan att skona sig eller fegt springa undan, men han förunnades till sist att få uppleva det ögonblick, då striden kring hans namn förbyttes i aktningsfull vördnad och hög uppskattning av hans gärning. Trots sina sjuttiofyra år bar han på en förskräckelse för tomrummet, på en fruktan för sysslolösheten; övergången till första uppbådet fattade han säkerligen som ett halvt avsked till livet, och det stred mot hans natur att i kontemplation kunna vila på lagrarna. Just därför låg det både något symboliskt och en försynens följdriktighet i att låta honom ryckas bort med den resoluta snabbhet, som han själv i livet älskade.

Arvid Lindman ägde många av de egenskaper, som konstituera en stor politiker och en stor människa. Att han icke ägde alla, gör honom icke mindre, ty ofullkomligheten delade han med sina samtida. Han var en harmonisk människa, som inneslöt sig i en värld av kategoriska plikter och fann sin jämvikt i att arbeta och arbeta på det mest systematiska sätt; endast därigenom kunde han följa alla frågor inom sina vida intressesfärer och hinna med alla uppgifter, tilldelade eller självåtagna. Han var, såsom Nathan Söderblom formulerat det, en luthersk kallelsemänniska, obönhörligt sträng i kravet på sig själv och därför utan aktning för dem, som ville »flyta över» eller njuta det politiska arbetets frukter utan att underkasta sig dess vardagliga vedermoder. Han var en god

människa, fylld av en okuvlig önskan att i enlighet med sina åsikter skapa välstånd och välfärd, och en ridderlig människa, som avskydde grova invektiv och försåtliga angrepp; hans egen polemik var den harmlösa, ofta pojkkäckt skojfriska uddighetens, och hans bedömande av motståndare eller av opponenter inom det egna partiet bestämdes mycket av deras ärliga rättframhet respektive insinuanta ton eller notoriska förföljelselusta. Han var en positiv människa, trots att han ledde det parti, som i agitationen stämplades som nejsägarnes; typiskt för hela hans kynne var, att han aldrig trivdes så väl som när han i exempelvis järn-, skogs- och jordbruksfrågor fick gå med bruksdisponentens praktiska blick och skapande hand till verket; aldrig förföll heller hans politik efter mönstret av både äldre och samtida förebilder inom olika partier till en skadeglädjens eller revanchens. Han var även alltigenom en lojal människa, såsom officer fostrad i en anda av skyldighet att utan själviska motiv tjäna sitt land; han fogade och underordnade sig med stor nobless, när män som Hjalmar Hammarskjöld och Ernst Trygger trädde till rodret och han själv — som dock burit dagens tunga och hetta — måste träda åt sidan, och han skulle ha varit den siste att vilja sabotera motståndareregeringars utrikespolitik eller inrikes reformarbete. Hans medborgaranda skall länge minnas som det yppersta föredöme.

Såsom partiledare intog han tidvis en ställning, som kunde gesken av en diktators. I själva verket var han aldrig allenarådande och eftersträvade det väl icke heller. Han var i stället en medelpunkt inåt och en fana utåt. Hans ledareskap skulle kunna liknas vid ett konstitutionellt styrelsesätt; han tog alltid råd och prövade uppslag, särskilt från yngre riksdagsledamöter, dem han fått förtroende för även om de icke sutto i förtroenderådet, och ej ens under hans äldre tid rådde därför inom högern i verkligheten det gammelmansvälde, varom så ofta talades. Hans stora politiska begåvning låg åtminstone på senare tid icke på det konstruktiva planet utan på det receptiva och det kritiska. Han var till sin läggning allt annat än steril — hans regeringsinsatser vittna bäst därom — och stod välvilligt stämd mot fruktbara uppslag, vilka han med sin auktoritet ofta befordrade. Ändock kommer det alltid att diskuteras, om han nog framsynt utnyttjade sin enastående pondus till att auktorisera nya idéer eller till att häva motståndet mot »mogna» reformer; eftervärlden har här-

vid lätt att döma anakronistiskt och förbise det för honom naturliga i att ej för djärva idéers skull vedervåga sitt socialt heterogena partis sammanhållning, ty han visste själv bäst, vad dess uppbyggande kostat i åratals arbete. I sin kammare framträdde han utåt som den suveräne ledaren, färdig att i stora som små frågor svänga partiets färla; hans makalösa kvicktänktighet — i medvetande om vilken han kunde frestas att icke alltid tänka djupt — medgav honom att genast fatta kärnpunkten, därvid förhjälp av sin ovanliga om än litet säregna debattör- och improvisations-talang. Hans redobogenhet att draga de tyngsta lass och hans outslitliga kraft måste på alla håll väcka både förundran och beundran; medaljens frånsida var, att souschefernas utrymme i debatterna ofta blev för trångt till men för deras auktoritet i andra läger och för återväxten inom ledaregalleriet.

Det tillhör de konservativa politikernas otacksamma lott att enligt den populära föreställningen vara urarva i framåtskridandet. När Arvid Lindmans historia en gång skall skrivas — och en liten början har redan gjorts — kan detta icke med rätta komma att sägas om honom. Hans namn saknas visserligen under många beslut, däribland även olyckliga beslut, men det är också oupplösligt förknippat med ett otal andra. Här skall blott erinras om hans behjärtade ingripanden rörande malmfälten, hans omhuldande av skogen, hans outtröttlighet i försvarsfrågan, och på sistone hans oräddhågade bistånd vid hjälpaktionen till förmån för jordbruket. I unionsfrågans slutskede kommer säkert framtida forskning att tillmäta hans insatser som rådig sjöminister och oförskräckt ledamot av den i Stockholm kvarvarande regeringen en icke ringa betydelse. I demokratiseringsprocessen insatte han i rösträttsfrågans första etapp med känd effekt sin auktoritet mot den tredskande första kammaren; kort före sin avgång navigerade han högern med fast hand bort från de anti-demokratiska strömningar, som efter Hitlerrevolutionen som modenyck spredo sig även till Sverige. En lika stor förtjänst om det svenska folkstyret inlade han genom sin ansvarskännande måttfullhet som oppositionsledare. Sin huvuduppgift såg han själv i att låta det nya samhället organiskt, utan tvära brytningar eller förödande strider växa in i det gamla. Så fördjupade som motsatserna för tjugo à trettio år sedan voro, så misstroget som gammalhögern och vänstern då uppkastade barrikader mot varandra, har denna förmedling av övergången mellan gammalt

och nytt varit hans största historiska mission, åstadkommen ej blott genom att i anda och arbetssätt demokratisera högern utan även genom att vänsterpartierna undan för undan modererades. Därför skall högerledaren räknas till det demokratiska genombrottets stora män vid Staaffs och Brantings sida, ty i sin resonliga förståelse för utvecklingens obehagliga gång och i sin kärnsunda, men samtidigt traditionsbundna realism — som skulle kunna åsättas mottot »sakta men säkert» — har han mer än de flesta gjort vårt land »safe for democracy».

Går man tillbaka till förkrigstidens utgångsläge och den dåtida djupa klyftan mellan höger och vänster, får man också lättare att urskulda, att det icke blev Arvid Lindman möjligt att uppnå ett förtroendefullare personligt förhållande till mellanpartiernas ledare än som oftast rådde. Med tanke på de egenskaper, som flera av dessa hade i dagen, kan förklaringen till denna ofta påfallande animositet icke ensidigt sökas hos högerledaren. Det blir en uppgift för framtida forskare att härvid söka rättvist skifta skuggor och dagar. Obestriddt fanns det hos Arvid Lindman en svårighet att komma motståndarna nära och att alltid fördraga deras uppträdande. Med sin öppna natur fordrade han öppenhet tillbaka — denna öppenhet förklarar, att hans namn ej är förbundet med något diaboliskt intrigmakeri — och med sitt genuint praktiska förstånd saknade han all dragning till dem, som beto sig fast i doktriner eller bredde ut sig i subtiliteter. Närmare hans hjärta stodo nog ofta socialdemokratiens folkliga, realistiska politiker, med vilka han i många avseenden i kynne kände sig befreundad. Överhuvud fanns hos Arvid Lindman mitt uppe i allt det ursprungliga, äkta och friska gemytet en oåtkomlighet, en olust för fraternisering, som även gällde meningsfränder utan att dessa därför rubbades i sin tillgivenhet till honom. Hans kanske enda större brist som modern folkledare låg nog inom det psykologiska området; han kunde visserligen »ta folk», han kunde också leda människor genom makten av sitt auktoritativa sätt, men han saknade djupare människointresse och därmed också möjligheten att utnyttja eller vädja till motståndares speciella sidor eller svagheter, väl också en personlig benägenhet att anslå de toner av social sentimentalitet, som nutidens väljare fordra till kosthållet. Som en sådan underskattning av psykologiska realiteter vill man se hans uraktlåtenhet att tillmötesgå kravet att låta rösträttsreformen genom upplösning träda i kraft redan 1909;

han försatte därigenom tillfället att diskontera den popularitet, som rösträttsfrågans resoluta lösning omedelbart skänkt honom, och genom att stimulera oppositionen gjorde han uppgiften för sig svårare än behövt vid 1911 års grundläggande val och efteråt.

Arvid Lindman var ingen idépolitiker i den meningen, att han var en principryttare. Han var opportunistiskt lagd, om därmed avses att äga anpassningsförmåga: hans historiskt tidsbestämda uppgift bjöd honom också att vara den gamla konservatismens mästerlots. Men han ägde ett säkert grundfäste av idéer och livsvärden: en gammaldags oskrymtad religiositet, en orubblig försvarsvänlighet, sinnet för arbetets plikt och arbetets ära, kravet på individens rörelsefrihet under ett visst mått av statspatriarkalism, motviljan mot klasspolitik. Dessa idéer och värden — av honom tagna i arv från Erik Gustaf Boström och Hugo Tamm, Christian Lundeborg och Gottfrid Billing — kunde andra ge väl-taligare uttryck åt men ingen har tjänat den trofastare än Arvid Lindman. Utvecklingen — som dock icke är någon oväldig domare — har visserligen blott endels givit honom rätt, men evolutionen icke minst inom den nutida socialdemokratien betygar, att dessa idéer och värden av tiden icke kunnat nedkämpas.

Arvid Lindmans storhet som politiker och människa tål avdrag och behöver ingen förgyllning. Den hör historiens blad till. I en tid, då många betraktat politik såsom något föraktligt — ofta därför att icke deras hugskott vunnit resonans —, räddes han icke att agitera, organisera, opponera och regera. Han skydde inga offer och kände ingen håglöshet. På honom i högre grad än någon annan lades bördan att under trettio år föra den traditionsbundna borgerlighetens talan. Hur olika man än kan värdera enstaka insatser, kan ingen likväl säga, att han sviktade under bördan eller svek sin kallelse sådan han fattade denna. Han ville något och han utträttade mycket. Han hämtade sin kraft ur sin lidelse för staten och fosterlandet och ur sin förtröstan till det goda i folkets innersta rot. Han var en storsvensk och en stor svensk.

Elis Håstad.